

DEDE KORKUT

Uluslararası Türk Dili ve Edebiyatı Araştırmaları Dergisi
The Journal of International Turkish Language & Literature Research
Cilt/Volume 9 Sayı/Issue 23 Aralık/December 2020 s. 155-169
DOI: <http://dx.doi.org/10.25068/dedekorkut368>
Mainz-Almanya/ Germany

Araştırma Makalesi/ Research Article

Sözlükleri Oluşturan Temel Yapılar (Terim ve Tanım Denemeleri)¹

Basic Structures of Dictionaries (An Attempt To Develop Term and Definition)

Öz

Bir disiplin olarak dilbiliminden ayrılan sözlükbilimi (lexicography), Türkiye’de de gelişmekte olan bir çalışma alanıdır. Sözlükbilimi çalışmaları kuramsal sözlükbilimi ve uygulamalı sözlükbilimi olarak iki kategoride incelenebilir. Türkiye’de sözlükbilimiyle ilgili çok sayıda çalışma olsa da bu çalışmalar genellikle uygulamalı alanla ilgilidir. Kuramsal ve eleştirel çalışmalar da son yıllarda oldukça artmıştır. Türk sözlükbiliminin kuramsal olarak yeni bir alan olması nedeniyle temelde iki önemli sorunu bulunmaktadır: Bunlar; alandaki kavramların henüz yeteri kadar anlaşılmasını ve buradan hareketle yapılan çalışmalarda bir terim birliği bulunmamasıdır. Hâlbuki dünyada, çeşitli sözlükbilimi çevrelerinde hazırlanmış ayrıntılı sözlükbilimi terimleri sözlükleri bulunmaktadır. Türk sözlükbiliminde terim birliğini sağlamak için dünyada sözlükbiliminde yol kat etmiş çalışmalardan hareket ederek terimleri anlamak ve Türkçeleştirmek gereklidir. Türkçeleştirilen terimlerin kavramları iyi karşılması, konunun uluslararası kaynakları tarandığında da araştırmacılara büyük oranda kolaylık sağlayacaktır. Bu bildiride sözlükbiliminin uluslararası alanyazınından hareketle sözlükleri oluşturan temel yapıların tanımları yapılacak ve bu yapılara Türkçe terim karşılıkları önerilecektir.

Anahtar sözcükler: Sözlükbilimi, Türk sözlükbilimi, sözlükbilimi terminolojisi, kuramsal sözlükbilimi, uygulamalı sözlükbilimi.

Abstract

Lexicography which be founded in 1960s and differed from linguistics as a discipline, is a field of study which be recognised only just in Turkey. Lexicography studies can basically be divided into two groups: theoretical and practical lexicography. There is a number of studies in Turkey but these are usually about practical ones. Studies which deal with the theory of lexicography and its critical started to draw attention in recent years. Theoretical lexicography is a new field of study in Turkey so it basically has two important problems: the fact that terms in lexicography are so fresh and can't be understood adequately; and in present studies there is no agreement about terms among lexicographers. However, lexicography circles have detailed dictionary of

Ezgi ASLAN*
Anadolu Üniversitesi

Sorumlu Yazar/ Corresponding Author

* Dr. Öğretim Görevlisi
Anadolu Üniversitesi Rektörlüğü, Türk Dili
Bölümü, Eskişehir-Türkiye.
Elmek: ezgicorga@anadolu.edu.tr
ORCID: 0000-0002-0638-280X

Makale Geçmişi/ Article History

Geliş Tarihi: 03.09.2020
Kabul Tarihi: 21.11.2020
E-vavın Tarihi: 15.12.2020

¹ Bu çalışma 26-27 Kasım 2014'te gerçekleştirilen Uluslararası Sözlük Bilimi Sempozyumunda sözlü olarak sunulan "Sözlükleri Oluşturan Temel Yapılar (Terim ve Tanım Denemeleri)" başlıklı bildirinin genişletilmiş şeklidir.

lexicography. In Turkish lexicography, to make agreement about terms, it is necessary to understand the terms and make Turkish them, by the help of the available studies. The more the terms which is made Turkish is similar to the origin, the more these help to researchers when they research international resources. In this study, basic structure of dictionary will be described and Turkish lexicography terms will be recommended. **Keywords:** Lexicography, Turkish lexicography, lexicographical terminology, theoretical lexicography, applied lexicography.

Giriş

Sözlükbiliminin araştırma alanı konusunda alanyazındaki tartışmalara genel olarak bakıldığında ilgili çalışmalar iki kolda gelişmektedir: Uygulamalı sözlükbilimi veya sözlük yapma (practical lexicography) ve kuramsal sözlükbilim veya sözlük araştırmaları (theoretical lexicography) (Hartmann ve James, 1998: 85). Wiegand ise bu araştırma alanlarını biraz daha ayrıntılandırarak dört alt kola ayırır. Bu alanlar 1. *Sözlük Kullanım Araştırmaları* 2. *Sözlük Eleştirisi Araştırmaları* 3. *Sözlükçülük Tarihi Araştırmaları* ve 4. *Sistemik Sözlük Araştırmaları*dır (Wiegand'dan akt. Yüksekaya, 2001: 209). Uygulamalı araştırmalar, sözlük yapımı ve ticari kitap yayıncılığı ile daha çok ilgilidir ve daha eskiye dayanmaktadır. Kuramsal araştırmalar ise dünyada özellikle son elli yılda hızlanmıştır.

Türkiye'de uygulamalı sözlükbilimi alanında yapılmış ve yapılmakta olan çok sayıda çalışma olsa da kuramsal alandaki çalışmalar henüz yeterli düzeyde değildir. Kuramsal alanda yapılan çalışmaların uygulamalı alanı büyük ölçüde etkileyeceği şüphesizdir. Kuramsal çalışmaların en büyük eksikliklerinden biri terim sorunudur. Bir bilim dalında terimlerin ve terimlerin karşılıdığı kavram alanlarının iyi anlaşılmasının önemi son derece büyüktür. Türkiye'de yapılan çalışmalarda genel olarak terim sorunlarıyla (Zülfikar, 2011) ve sözlükbilimiyle ilgili birçok soruna temas edilmişse de (bk. Parlatır, 1995; Çotuksöken, 1996; Kocaman, 1998; Usta, 2006, 2010; Boz 2006, 2011, 2012, 2013, 2017; Karaman, 2016; Özcan, 2018 vd.) doğrudan terim sorununa değinilen bir çalışmaya rastlanmamıştır. Dolayısıyla kuramsal çalışmaların artmasının önündeki en önemli engelin terimlerin yetersizliği ya da kavram alanını iyi karşılayamaması olduğu düşünülebilir.

Türk sözlükbiliminin kuramsal olarak yeni bir alan olması nedeniyle temelde iki önemli sorunu bulunmaktadır: Bunlar; alandaki kavramların henüz yeteri kadar anlaşılammış olması ve yapılan çalışmalarda bir terim birliği bulunmamasıdır. Hâlbuki dünyada, çeşitli sözlükbilimi çevrelerinde hazırlanmış ayrıntılı sözlükbilimi terimleri sözlükleri bulunmaktadır. Türk sözlükbiliminde terim birliğini sağlamak için dünyada sözlükbiliminde yol kat etmiş çalışmalardan hareket ederek terimleri anlamak ve Türkçeleştirmek gereklidir. Türkçeleştirilen terimlerin kavramları iyi karşılaması, konunun uluslararası kaynakları tarandığında da araştırmacılara büyük oranda kolaylık sağlayacaktır. Bu çalışmada sözlükbiliminin uluslararası alanyazınından hareketle sözlükleri oluşturan temel yapıların tanımları yapılacak ve bu yapılarla Türkçe terim karşılıkları önerilecektir.

1. Kavramsal Çerçeve

Batıda sözlükbilimi terimleriyle ilgili ilk çalışmalar seksenli yıllarda başlar. Özellikle Fred W. Riggs'in "*Lexicographical Terminology: Some Observations (Sözlükbilimsel Terminoloji: Bazı Gözlemler)*" adlı çalışması batıda terim birliği oluşturulması konusunda

önemlidir. Riggs'in 1983'te Uluslararası Sözlükbilimi Konferansında sunduğu bildirisi "Sözlükbilimciler sözlük hazırlarken ve sözlükle ilgili teknik sorunları tartışırken kullandıkları terimlerden memnunlar mı?... Farklı ülkelerde, yayınevlerinde ya da akademik toplantılarda bu terimlerle kolaylıkla iletişim kurabiliyorlar mı?" tümceleriyle başlar. Terim konusundaki kaygıların dile getirildiği bu konuşmada terimlerde anlam belirsizliği, terim fazlalığı ve yeni kavram alanı oluşturmadaki sıkıntılar dile getirilmiştir. Yine 1983'te Hartmann tarafından hazırlanan "*Terminological index in Lexicography: Principles and Practice*" batıdaki terim çalışmalarının ilk ürünleridir. Toplam 199 terimden oluşan bu dizin, geniş kapsamlı sözlükbilimi terimleri sözlüklerinin bir ön çalışması sayılabilir. Aynı şekilde bir sonraki yıl Robinson'un "*Glossary of English Lexicographical Terms A-Z*" adlı eseri de 153 maddeden oluşan bir sözlüktür. Bu sözlüklerle birlikte batıda sözlükbilimi terimleri üretme konusundaki çalışmalar hız kazanmıştır.

Yaklaşık 15 yıl sonra en kapsamlı sözlükbilimi terimleri sözlükleri 1998 yılında ardi ardına yayımlanmıştır. Burkhanov'un "*Lexicography, A Dictionary of Basic Terminology*" adlı sözlüğü ve Hartmann ve James'in yine aynı yılda yayımlanan "*Dictionary of Lexicography*" adlı çalışmaları bu alanın kapsamlı terim sözlükleridir. Burkhanov'da yalnızca temel sözlükbilimi terminolojisi ele alınmışken Hartmann ve James'te sözlükbiliminin yakın ilişkide olduğu diğer bilim dallarıyla birlikte daha geniş terminoloji dağarcığının olduğu görülür. Her iki sözlükte de çapraz gönderimlerle birbiriyle ilişkili diğer terimler ya da eş anlamlı terimler de gösterilmiştir. Hartmann ve James'te özellikle terimlerin hangi kaynaktan alındığı ya da hangi panelde kabul edildiği de gösterilmektedir.

Sözlükbilimi terimlerini Türkçeleştirme konusunda yapılan çalışmalar ise oldukça sınırlıdır. Kurtböke'nin (1996: 96) yalnızca 62 İngilizce terimi Türkçeleştirdiği liste bu açıdan önemlidir ancak bu listedeki sınırlı sayıda terimin çoğunlukla sözlükbilimden ziyade derlem dilbilimiyle ilgili olduğu görülür. Türkçe hazırlanmış müstakil bir sözlükbilimi terimleri sözlüğü henüz bulunmamaktadır; yalnızca dilbilim ya da gramer terimleri sözlüklerinde bazı sözlükbilimi terimlerine ulaşılabilir (Vardar, 1988; Korkmaz, 1992; İmer, Kocaman, Özsoy, 2011; Karaağaç, 2013).

Türk sözlükbiliminde terim birliği henüz oluşmadığı için bu alanda yol kat etmiş çalışmaların ışığında hareket edilerek sözlükbilimi terimlerini anlamak ve doğru bir şekilde Türkçeleştirmek gerekmektedir. Bunun için özellikle Batı'da hazırlanan sözlükbiliminin temel sözlüklerini iyi incelemek, terimlerin kavram alanını doğru tespit etmek gereklidir. Bu yolla hem terim karmaşasına en başından son verilecek hem de kavramlarla terimlerin doğru eşleşmeleri sağlanacaktır. Batı'daki sözlüklerin doğrudan Türkçeye çevrilmesiyle terimlerin sözlükbilimi terminolojisinde doğru anlaşılması mümkün olmayacaktır. Dolayısıyla sözlükbilimi terminolojisinin öncelikle ayrıntılı olarak incelenmesi, anlaşılması ve kavram alanının doğru biçimde tespit edilerek Türkçeleştirilmesi gerekmektedir².

² Boz, E., Bozkurt, F., ve Doğru, F. (2017, 2018a, 2018b) tarafından yapılmış "Türk Sözlükbilimi Terminolojisi Üzerine Derlem Tabanlı Bir Araştırma" adlı bilimsel araştırma projesi, bu konuda yapılmış önemli çalışmalardan biridir.

2. Çalışmanın Amacı ve Yöntemi

Çalışmanın amacı, Türk sözlükbilimi alanında eksikliği hissedilen terim sorununa dikkat çekmek ve İngilizce sözlükbilimi terimlerinin kavram alanını doğru tespit ederek terimleri Türkçeleştirmek için öneriler sunmaktır. Bu amaçla öncelikle Türkçede var olan sözlükbilimi terimleri araştırılmış, gramer ve dilbilimi terimleri sözlüklerinden istifade edilmiştir. Türkçede hâlihazırda kullanılan terimlere tekrar yeni karşılıklar önerilmemiş ancak henüz tam karşılığı olmayan ve kavram alanı yeterince anlaşılammış terimler Türkçeleştirilmeye ve kavram alanı açıklanmaya çalışılmıştır. İngilizce terimler için Hartmann ve James (2002) ile Burkhanov (1998)un sözlüklerinden yararlanılmıştır. Ayrıca Svensén (2009) da terimlerin kavram alanının tespitinde sıkça kullanılan kaynaklardan biri olmuştur. İngilizce terimler bu kaynaklardan taranmış ve karşılaştırmalı yöntemle incelenmiştir.

Sözlükle ilgili öncelikle temel yapılara bakılmıştır. Bu temel yapıların uluslararası kaynaklarda *megastructure*, *macrostructure* ve *microstructure* terimleriyle karşılandığı görülmüştür ancak bu terimlerin kavram alanı çok geniş olduğundan daha sonra özellikle bu çalışmada *parçacıl yapı* olarak adlandırılan *microstructure*'ın içeriği de çalışma kapsamına alınmıştır. Bu kapsamda *parçacıl yapının* içinde bulunan *madde başı* (headword), *dilbilgisel bilgi* (grammatical information), *sözcük türü bilgisi* (part of speech), *sesletim bilgisi* (pronunciation/phonological information), *köken bilgisi* (etymological information), *tanım bilgisi* (definition), *kullanım etiketi* (usage label), *örnek* (example), *çapraz gönderim* (cross-reference structure) gibi yapılar da inceleme kapsamına alınmıştır. Aynı biçimde *Bütün yapı* (megastructure) olarak Türkçeleştirilen terimin de kavram alanının geniş olduğu tespit edilmiş ve bütün yapı içindeki özellikle *dış veri* (outside matter/metadata) ve *baş veri* (front matter), *iç veri* (middle matter/inside matter) ve *son veri* (back matter) de çalışma kapsamına alınan, sözlüğün yapısıyla ilgili terimlerdir. Bu terimlere, Zülfikar'daki (2011) terim yapma yolları da benimsenerek Türkçe karşılıklar bulunmaya çalışılmıştır.³

İlgili yapılar tespit edilirken Türkçe basılı sözlüklerden yararlanılmıştır. Elektronik sözlükler; tasarım, hazırlanma ve işleyiş mantığı farklı olduğundan çalışma kapsamının dışındadır. Çalışmada terimlerin somutlaştırılması için Türk Dil Kurumu Türkçe Sözlük'te (2009), bu kapsamda *parçacıl yapının* içeriği için tüm terimleri karşılayan örneklerin bulunduğu "*melaike*" maddesi örnek madde başı olarak incelenmiştir.

3. Sözlükleri Oluşturan Temel Yapılar

Basılı bir sözlük incelendiğinde, sözlüğün farklı bölümlerden oluştuğu görülür. Bu bölümde sözlüğün temel yapıları ve bu temel yapıları oluşturan alt yapılar ele alınacaktır.

3.1. Bütün yapı (Megastructure)

Bütün yapı, sözlüğün bileşen bölümlerinin toplamıdır (Hartmann ve James, 2002: 93). Yani sözlüğün tamamıdır. Kapak sayfasından başlayarak, içindekiler, sözlüğün

³ Terimlere Türkçe karşılıklar bulunmasında, 2014-2015 yılları arasında doktora sözlükbilimi derslerine katılmış olduğum Eskişehir Osmangazi Üniversitesi Türk Dili ve Edebiyatı Bölümü Öğretim Üyesi Prof. Dr. Erdoğan Boz'un ve diğer doktora arkadaşlarının önerilerinin ve teşvikinin de etkisi büyüktür.

kullanım bilgisi vb. bilgiler, sözlüğün ana bölümü olan sözcük listesi veya bir sonraki bölümde bahsedilecek olan *bütüncül yapı* ve *bütüncül yapı* içinde bulunan görseller, grafikler, sayfa numaraları, etiketler, yine bütüncül yapının sonuna eklenen kaynakça dil bilgisi kuralları, haritalar, ölçü birimleri ve hatta sözlüğün arka kapağı ve sözlüğün türüne göre değişecek daha birçok yapı *bütün yapıyı* oluşturur.

Svensén'a göre bir sözlüğün *bütün yapısı*, sözlüğün temel bileşenleriyle arasındaki ilişki ve düzenlemedir (2009, 379). Sözlükteki tüm bileşenler sözlüğün temel bileşeni olan sözcük listesine göre konumlandırılırlar. Sözcük listesinin ön ve arka bölümünde bulunan farklı türden diğer bileşenler, sözlükte buldukları konumlara göre adlandırılmışlardır. Bu bileşenler sözlükten daha yüksek verim almak amaçlı, sözcük listesine doğrudan katılmayan ancak sözlüğü bir bütün hâline getiren öğelerdir. Sözcük listesinden önceki bölüm *baş veri* (front matter), sonrasında gelen bölüm ise *son veri* (back matter) olarak adlandırılır. Ayrıca sözcük listesinin içinde yer alan ancak doğrudan sözcük listesine dahil olmayan *iç veri* (middle matter) de sözcük listesinin içinde yer alan görseller, çizimler vb. öğeleri içerir. Sözcük listesine dahil olmayan, sözlüğün bu diğer tüm bileşenlerine *dış veri* (outside matter) adı verilir. Bu bileşenler 4.3'te ayrıntılı olarak ele alınacaktır.

3.2. Bütüncül yapı (Macrostructure, intra textual)

Bütüncül yapı, sözcük listesini oluşturan maddelerin arasındaki ilişkiyi ve düzenlemeyi gösteren terimdir (Svensén, 2009: 368). *Bütüncül yapı*, sözlük hazırlayıcısının veya kullanıcının aradığı maddeyi bulabilmesi için yol gösteren bir kılavuz gibi görülebilir. "Sözlükte merkez bileşende verilen sözcük listesinin nasıl konumlandırıldığı ya da sıralandığı bilgisi *bütüncül yapı* sayesinde elde edilir (Hartmann ve James, 2002: 91)." *Bütüncül yapı*da bir maddeye nasıl ulaşılabileceğiyle ilgili bilgi genellikle *baş veride* verilir. Hem Türkiye'de hem de dünyada neredeyse en yaygın sıralama türü alfabetik sıralama olsa da sözlüğün türüne, amacına ya da bilginin sunumuna göre *bütüncül yapı* için birçok farklı sıralama mevcuttur. Bunlar: tematik⁴, kronolojik⁵, sıklık⁶, ters dizim⁷ vb. şeklinde sıralanabilir. Tematik sözlüklerde konuya göre sıralama mevcutken kronolojikte tarihe göre, sıklıkta kullanım vb. sıklığına göre, ters dizimde ise madde başının ilk harfine değil de son harfine göre sıralama söz konusudur.

Bütüncül yapıyla sözcük listesi aynı kavramı karşılamaz. Liste, belirli bir amaca ya da kullanım durumuna göre düzenlenmiş bir veriyken *bütüncül yapı* ise bu verinin düzenleniş biçimidir. "Listeler, sözlükteki bilginin organizasyonunda temel araçlardır. Listeler; yapılandırılabilir, sunulabilir, araştırılabilir, bulunabilir ve değiştirilebilir özellikler içermelidir (Hartmann ve James, 2002: 89)."

3.3. Parçacıl yapı (Microstructure, entry structure)

Parçacıl yapı, *bütüncül yapının* en küçük birimidir (bk. Şekil 1.). Bu iki yapı arasında bir parça bütün ilişkisi bulunduğu için bu çalışmada parça-bütün (macro-micro) terimleri önerilmiştir. Farklı yazarlara göre farklı anlamlarda kullanılsa da genel

⁴ Bk. Turan (2001)

⁵ Bk. Finkenstaedt, Leisi, Wolff (1970)

⁶ Bk. Göz (2003)

⁷ Bk. Aksu, Tarıktaroğlu, Gemalmaz (2004)

olarak *parçalı yapı* terimi, sözlükbilimsel verinin her bir maddesinin düzenlenmesini tanımlamak için kullanılır. "Tüm sözcük listesinin düzenlemesi için kullanılan *bütüncül yapı* teriminin aksine *parçalı yapı*, sözlük maddesi hakkında ayrıntılı bilgi elde edilmesini sağlar (Hartmann ve James, 2002: 94)."

ile arasındaki bütün mektuplaşmaları bana da bildiriyor." -E. İ. Benice.

mektuplaşmak (-le) Karşılıklı mektup yazmak ve göndermek: "Anlaşıyor ki kocasıyla mektuplaşmak istiyormuş." -M. Ş. Esenal

melaïke ç. a. (mela:ike, I ince okunur) Ar. melâ'ike 1. din b. Melekler. 2. hlk. Melek gibi güzel kadın: "Yerin melaikesi misin yoksa cennetin hurisi mi?" -S. M. Alus.

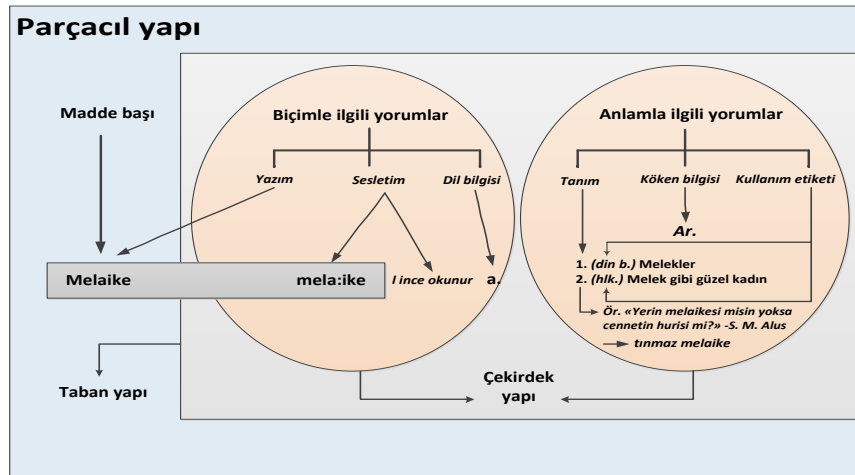
→ *tinmaz melaïke*

melal, -li a. (mela:li, I ince okunur) Ar. melâl esk. 1. Can sıkıntısı, usanç: "Melalimizi avutmak için bin türlü eğlence, bin türlü zevk icat ettik." -Y. K. Karaosmanoğlu. 2. Üzüntü, hüznün, dert. **melal duymak** üzüntülü olmak, dertlenmek: "Her zaman, doğduğu, çocukluğunu geçirdiği memleketin rüzgârlarıyla bir melal duyardı." -S. F. Abasıyanık.

melamet a. (mela:met, I ince okunur) Ar. melâmet esk. 1. Kınama. 2. Azarlama, çikışma.

Şekil 1. Parçalı yapı örneği olarak TDK Türkçe Sözlük'ten melaïke madde başı

Parçalı yapının sunduğu yorum, biçimle ve anlamla ilgili olmak üzere iki türdür: Biçimle ilgili yorumlar; *yazım, sesletim, dil bilgilendirme, sözcük türü bilgisi*; anlamla ilgili yorumlar ise *tanım, köken bilgisi, kullanım etiketi, örnek, çapraz gönderim vb.*'dir. Parçalı yapıdaki bu yorumların tümüne *taban yapı* (base structure) adı verilir. Taban yapıdaki biçimle ve anlamla ilgili yorumlar ise *taban yapının alt yapılarıdır* ve bu yapılara da *çekirdek yapı* (core structure) adı verilir (Şekil 2.). Sözlüklerde parçalı yapının daha iyi anlaşılmasını sağlamak amacıyla *kullanım kılavuzları* yer alır. Parçalı yapının biçimle ve anlamla ilgili yorumları aşağıda ele alınacaktır.

Şekil 2. Parçalı yapı, taban yapı ve çekirdek yapı (Hartmann ve James, 2002: 94'ten uyarlanmıştır.)

Madde başı (Headword, lemma)⁸

“Başvuru kaynağında *madde başının bütüncül yapıyla ilişkisi* iki türdür: *Madde başı*, sözlük hazırlayıcısının ortaya koyduğu ve kullanıcının listelenmiş bilgiler bulabildiği tüm *bütüncül yapılar* içinde edinilebilirlik noktası oluşturur (Hartmann ve James, 2002: 83).” *Parçacıl yapı* içinde ise *madde başı*, *madde başının* geri kalan izahı üzerine mevzu oluşturur (Hartmann ve James, 2002: 67). Alfabetik *bütüncül yapıya* sahip olan sözlüklerde *madde başı*, *sözcük listesinde* maddenin konumunu gösterme işlevine de sahiptir (Svensén, 2009: 93).⁹

Dilbilgisel bilgi (Grammatical information)

Dil bilgisel bilgi (grammatical information), sözlükleri oluşturan yapı dizgesi içinde son birimde yer alır; bütün yapı (megastructure) → bütüncül yapı (macrostructure) → parçacıl yapı (microstructure, entry structure) → iç yapı (mesostructure) → biçimle ilgili bilgiler (comment on form). Dilbilgisel bilgi içeriği dilden dile değişmekle birlikte genel olarak çokluk, kimi gerekli ekler, geçişlilik ve geçişsizlik vs. bilgilerden oluşur (Boz, 2018c: 750). Dilbilgisel bilgi, *parçacıl yapı* içerisindeki biçimle ilgili yorumlardan biridir. Dil bilgisi ile ilgili bilgiler sözcüğün ait olduğu dilin yapı özelliklerine göre ya da sözlük türüne göre farklılık gösterebilir. Genel olarak *sözcüğün çokluk biçimi*, *aldığı yapım ekleri*, *sözcük kökü bilgisi*, *eylemlerin geçişli/geçişsiz özellikleri* vb. bilgileri içerebilir. Genel sözlüklerde bu bilgiler sınırlı olsa da (Hartmann ve James, 1998: 64) sözlüğün türüne göre bu bilgilerin niteliği değişebilmektedir.¹⁰

Parçacıl yapıda dilbilgisel bilgi kapsamında biçimle ilgili bilgi olarak *istem (valency) bilgisi*¹¹ verme eğilimi, genellikle dil bilgisi sözlüklerinde ya da uzmanlık

⁸ Uluslararası alanyazında lemma, entry, headword vb. terimlerin kavram alanının tespiti ile ilgili farklı yönelimler söz konusudur. Bazı araştırmacılar lemma ve headword terimlerinin aynı kavramı işaret ettiğini belirtse de bazıları aralarında farklar bulunduğunu öne sürmektedir. Bunun yanı sıra madde başının parçacıl yapıya dahil olup olmadığıyla ilgili de farklı görüşler söz konusuysa da bu çalışmada bu tartışmalara uzun uzadıya yer verilmeyecektir. Konu ile ilgili ayrıntılı tartışma için (bk. Bilgin, 2014).

⁹ Sözlükbilim alanyazınında sıklıkla tartışılan bir konu da eşdizimlikler (collocations)in sözlükte parçacıl yapı içinde nerede ve nasıl sunulacağıdır. Eşdizimlikler basitçe “kimi sözcüklerin diğerlerinden çok daha sık birlikte kullanılma eğilimi göstermesi” (Doğan, 2015: 71) olarak tanımlanabilir. Sözlükler genel olarak eşdizimsel yapıların sunumunda birbirinden farklı tutumlar sergilerler. Tek dilli sözlüklerde eşdizimlilik bilgisi, genellikle madde başı yapılan sözlük birimin tanım bilgisi ve biçimsel bilginin aktarıldığı bölümde (lemma section), çeşitli anlam bilimsel ve edimbilimsel bilginin verildiği açıklama bölümünde (explanatory section) ya da örnekler içerisinde (demonstration section) betimlenir (Svensén’ dan akt. Doğan, 2016c: 272). Bu bölümlerde eşdizimsel yapılar çeşitli işaretleyicilerle özellikle belirtilir. Burada sözlüklerin türlerine göre ve sözlük hazırlayıcılarına göre farklılıklar söz konusudur. eşdizimliklerin sınıflandırılması ve sözlüklerde nelerin eşdizimlik olarak değerlendirileceği üzerine kuramsal dilbilimcilerin ayrıntılı çalışmaları söz konusudur. Atkins ve Rundell’a göre eşdizimliklerle ilgili önerilen çeşitli alt sınıflar için net bir ölçüt seti söz konusu değildir. Çoğu sözlük, eşdizimliklere özel bir yaklaşım gösterir ancak sözlüklerin tüm bu öbeklerin alt sınıflarını ayırt etmesi olağan değildir çünkü sınırlar oldukça akışkandır ve sözlükbilimciler bu akışkan sınırlarda su geçirmez ölçütler oluşturmayı imkânsız bulurlar (2008: 167).

¹⁰ Alan, N. (2017)’nin “Genel Türkçe Sözlüklerde Eylemlerin Tanım Bilgisinde Verilen Dilbilgisel Bilgiler” adlı çalışması bu konuda Türkiye’de yapılmış çalışmalardan biridir.

¹¹ İstem kimi sözlüksel unsurların, özellikle fiillerin *katılanlar* (participants) adı da verilen zorunlu ve seçimli tamlayıcılardan belirli sayıda ve türde gerek duyduğu veya istediği doğal kapasitesi olarak tanımlanabilir. İstem, bir sözlüksel unsurun doğal kapasitesi çerçevesinde gerçekleşen mantıksal üyelerini morfolojik, söz dizimsel, anlam bilimsel ve eş dizimsel kimi sınırlılıkları yüklenmeye zorlayan gizil bir güçtür. Bu doğal ve gizil güç, sözlüksel unsurların söz dizimsel ve anlam bilimsel çevresini belirler. İstem cümlelerin söz dizimsel ve anlam bilimsel yapısı üzerinde belirleyici olan dil bilimsel bir kavram olmakla birlikte esasen bütün

sözlüğü olarak ele alınan istem sözlüklerinde (valency dictionary) söz konusuyken günümüzde tek dilli genel sözlüklerde de eylem, ad, sıfat ve ilgeçlerin söz dizimsel istem bilgisinin verilmesinin gerekliliği alanyazında tartışılmaktadır (Doğan, 2016a, 2016b).

Sözcük türü bilgisi (Part of Speech)

Sözcük türü bilgisi madde başını tanımlarken verilen biçim ile ilgili bilgilerden biridir (Svensén, 2009: 136). Bu bilgi dilbilgisel bilgi kategorisinde de ele alınabilmektedir. Sözcük türü bilgisi genellikle kısaltma ya da kodlamalarla verilmektedir ve yazı tipi maddedeki diğer bilgilerden farklılık gösterir. (İtalik ya da koyu renkli yazım, daha küçük harfler vb.) Bu bilgi yine sözlüğün türüne göre daha ayrıntılı verilebilir (Ör. öğrenci sözlükleri ya da dil bilgisi sözlükleri). Bir madde başı sözcük, birden fazla sözcük türü sınıfında ele alınabiliyorsa ve tüm sözcük türleri aynı maddede verilecekse farklı sözcük türüne ait bilgiler elbette ayrı kesitlerde ele alınacaktır (Svensén, 2009: 136).

Sesletim bilgisi (Pronunciation, phonological information)

Sesletim bilgisi, kullanıcı sözlüklerinde madde başının yorumunda verilen biçimle ilgili bilgilerden biridir. Sözlüğün türüne göre bu bilginin kapsamı genişletilebilir (ör. sesbilimi sözlükleri, ağız sözlükleri). Bu bilginin içeriğine yazım (spelling) bilgisi de eklenebilir. Sözlüklerde çoğunlukla Uluslararası Sesbilgisi Alfabeti (IPA) kullanılmaktadır. Svensén'a göre sözlüklerde verilen sesletim bilgisi genellikle dört grupta toplanabilir. Bunlar; sözcük hangi seslerden oluşur, sözcükteki seslerin uzunlukları nedir, sözcükte vurgu nerededir ve sözcüğün tonlaması nasıldır (2009: 115). Genel sözlüklerde sözcüğün sesletim bilgisi aynı zamanda ölçünlü dilin kurallarıyla belirlenir. Dolayısıyla sözlükte verilen sesletim bilgisi aynı zamanda ölçünlü dilde doğru olarak karşılanan bilgidir. Farklı bölgelerin sesletimleri, özel sözlüklerde ele alınabilir. Genel sözlükler sesletimle ilgili tüm detayları ve değişiklikleri göstermek zorunda değildir (Svensén, 2009: 116).

Köken bilgisi (Etymology)

Sözlüklerde sözlük hazırlayıcısı tarafından verilen anlama ilgili bilgilerden biridir. Madde başının kökeniyle ilgili verilen bilgilerin tümünü kapsar. Bu bilgiler sözcüğün kökeni, tarihi gelişimi, sözcüğün hangi dilden geçtiği, nasıl bir değişim gösterdiği ve bugünkü kullanımına kadar ne tür biçimsel ve anlamsal süreçlerden geçtiği ile ilgilidir.

Sözlük kullanıcısı sözcüklerin köken bilgisini araştırırken şu soruları sorar:

- Sözcük, yerli bir sözcük mü yoksa alıntı mı?
- Eğer yerli bir sözcük değilse nereden geldi ve hangi yolla dile girdi?
- Sözcük ilk ne zaman ve nerede kullanıldı?
- Sözcüğün orijinal biçimi nasıldı ve günümüzdeki biçimine nasıl dönüştü?
- Sözcüğün orijinal anlamı nedir ve bugünkü anlamına nasıl dönüştü, birden fazla anlamı varsa bu anlamlar arasındaki ilişki nasıl oluştu?
- Sözcük ve sözcüğün tarihi gelişimiyle ilgili ilginç dil dışı gerçekler var mı? (Svensén, 2009: 334).

dillerde gözlenebilen evrensel nitelikli bilişsel bir kavramdır. İstem bu özelliğinden ötürü başta *istem dil bilgisi* (valency grammar) olmak üzere birçok dil bilimsel yaklaşımın merkezinde yer almıştır (Doğan, 2016b: 252-253).

Genel sözlüklerde bu bilgilerin tümü ayrıntılı olarak verilmez. Hatta sözcük o dile aitse kökeniyle ilgili bilgi verilmez, başka dilden ödünçlenmişse de yalnızca hangi dilden ödünçlendiğiyle ilgili bir bilgi sunulur ki bu bilgi de kısaltmalarla verilir ancak sözlük bir *köken bilgisi sözlüğü* (etymological dictionary) ya da *tarihî bir sözlük* (historical dictionary) ise sözcüklerle ilgili ayrıntılı bilgiler yer alabilir.

Tanım bilgisi (Definition)

Tanım, aslında sözlük dendiğinde kullanıcıların aklına gelen ilk bilgi türüdür. Bu bilgi *madde başının* anlam ile ilgili olan bölümünde yer alır. Sözlükbiliminde *madde başının* nasıl tanımlanacağı başlı başına bir meseledir ve kuramsal sözlükbiliminin en önemli çalışma alanlarından biridir.¹² Bununla ilgili birçok yöntem bulunmaktadır (Svensén, 2009: 217-40) ancak tanımlama yöntemleri bu çalışmada ayrıntılarıyla ele alınmayacaktır. *Tanım* bilgisinin ne olduğuyla ilgili farklı yaklaşımlar da söz konusudur. Burkhanov'a göre *tanım bilgisi*;

- Madde başı ve madde başının yorumunun tamamı
- Madde başının biçimsel yorumlar dahil edilmeksizin yalnızca anlamla ilgili yorumu
- Madde başı dahil olmaksızın madde başının yorumunun tamamından herhangi biri olabilir (1998: 55).

Kullanım etiketi (Usage label)

Sözcüğün tanımı, kullanıldığı alana göre değişebilir, farklılık gösterebilir. Örneğin bir bilim dalında terim olarak kullanılan *madde başı*, günlük dilde başka bir anlama karşılık kullanılabilir. *Kullanım etiketi*, sözlükten yararlanacak kullanıcıların, sözcüğün anlamını ararken hangi alanla ilgili olduğunu göstererek işlerini kolaylaştırır.

Kullanım etiketi, sözcüğün kullanımıyla ilgili bilgiyi sunmayı amaçlayan sözlükbilimsel bir göstergedir. Sözcüklerin zamana, yere ya da iletişim şartlarına göre kullanım sınırlılıklarının etkilenmesi, verilen dilin yapısı ve dili konuşan toplumun gelenekleri kullanım etiketinin içeriğini oluşturabilir (Burkhanov, 1998: 256).

Landau'ya göre genel sözlüklerde kullanılan en yaygın kullanım etiketi türleri şunlardır:

- "Yaygınlık ya da kısa sürelilik; 'eskimiş', 'modası geçmiş' vb.
- Kullanım sıklığı; 'seyrek' vb.
- Bölgesel veya coğrafi farklılık; 'İç Anadolu', 'Doğu Anadolu' vb.
- Teknik veya uzmanlık terimi; 'kimya', 'astronomi' vb.
- Yasak ya da tabu kullanım; 'kaba', 'müstehcen', 'ayıp' vb.
- Aşağılama; 'hakaret', 'aşağılayıcı' vb.
- Argo; 'argo'
- Biçem, işlev, çeşitlilik; 'gayri resmi', 'günlük kullanım', 'ölçünlü', 'yazınsal', 'şiiresel', 'nükteli' vb.
- Mevki ya da kültürel seviye; 'ölçünlü olmayan', 'yazınsal olmayan' vb. (1989: 175)."

¹² Boz (2009; 2019) ve Göktek Gençler, Bilge (2018), Kamacı Gencer, D. (2020); Türk sözlükbiliminde tanım konusunda yapılmış önemli çalışmalardır.

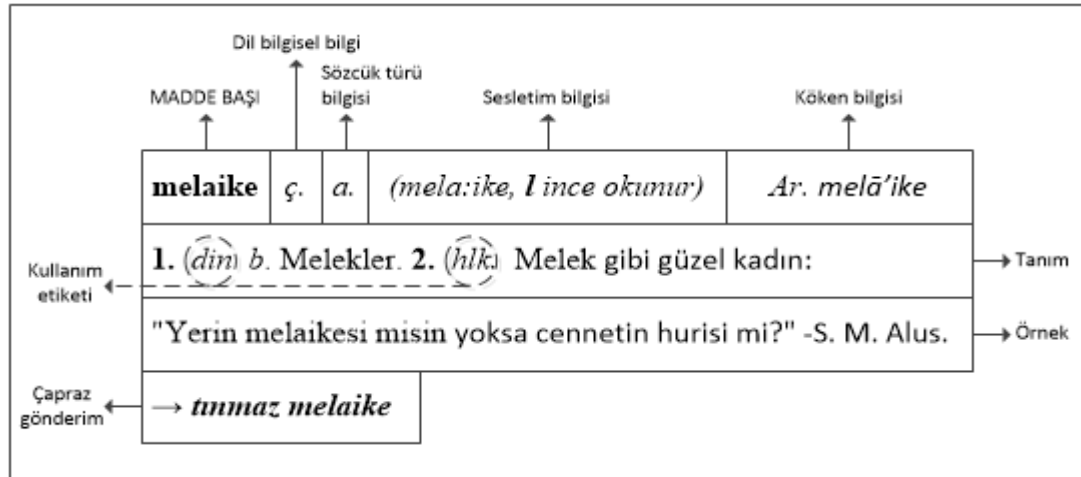
Örnek (Example)

Başvuru kaynaklarında *madde başının* özel biçim veya anlamını daha geniş bir bağlam, örneğin tümce, içinde göstermek için kullanılan bir sözcük ya da söz öbeğidir (Hartmann ve James, 2002: 53). Örneklerin nasıl oluşturulacağı ya da nereden alınacağı sözlükbiliminde farklı bir çalışma alanının konusunu oluşturmaktadır. "Birincil kaynaklardan bire bir alıntılar (authentic examples/corpus examples) ya da bire bir alıntılanmış örneklerin uyarlanmış biçimleri (adapted examples) olabilir veya sözlük hazırlayıcısı tarafından oluşturulmuş örnekler bire bir örneklere dayandırılmaksızın da oluşturulabilir (invented examples/editorial examples) (Hartmann ve James, 2002: 53; Svensén, 2009: 283).

Çapraz gönderim (Cross-reference structure, mediostructure)

Çapraz gönderim terimi sözlüklerdeki sözlükbilimsel göstericiyi ifade eder. Sözlük kullanıcıını sözlüğün *bütüncül yapısında* bulabileceği ilgili sözlükbilimsel veriye yönlendirir (Burkhanov, 1998: 51). *Çapraz gönderim*, *madde başının* tanımlamasının bitiminde yer alan; oklarla, simgelerle ya da sözcük veya sözcük kısaltmalarıyla gösterilen ve sözlük kullanıcıını ilgili başka *madde başına* yönlendiren bir yönergedir. "Çapraz gönderimin bulunduğu nokta *çapraz gönderim noktası* (cross-reference point), sözlük kullanıcıını yönlendirdiği diğer yer ise *çapraz gönderim adresi* (cross-reference address) olarak adlandırılır. *Çapraz gönderim*, aynı *madde başı* içinde gönderim yapabilir (entry-internal cross-reference), sözlükteki *bütüncül yapıda* başka bir sözlük maddesine gönderimde bulunabilir (entry-external cross-reference), sözlüğün içinde fakat *parçalı yapının* dışında sözlüğün başka bir bölümüne gönderme yapabilir (ör. dış veri), (component-internal cross-reference) ya da başka bir kaynağa (başka bir sözlük, bir kaynak vb.) gönderme yapabilir (dictionary-external cross-reference) (Svensén, 2009: 388-389)."

Parçalı yapıyla ilgili tüm bileşenler aşağıda Şekil 3.'te Türk Dil Kurumunun Türkçe Sözlüğünde (2009) *melaïke* maddesinin *parçalı yapısında* gösterilmiştir:

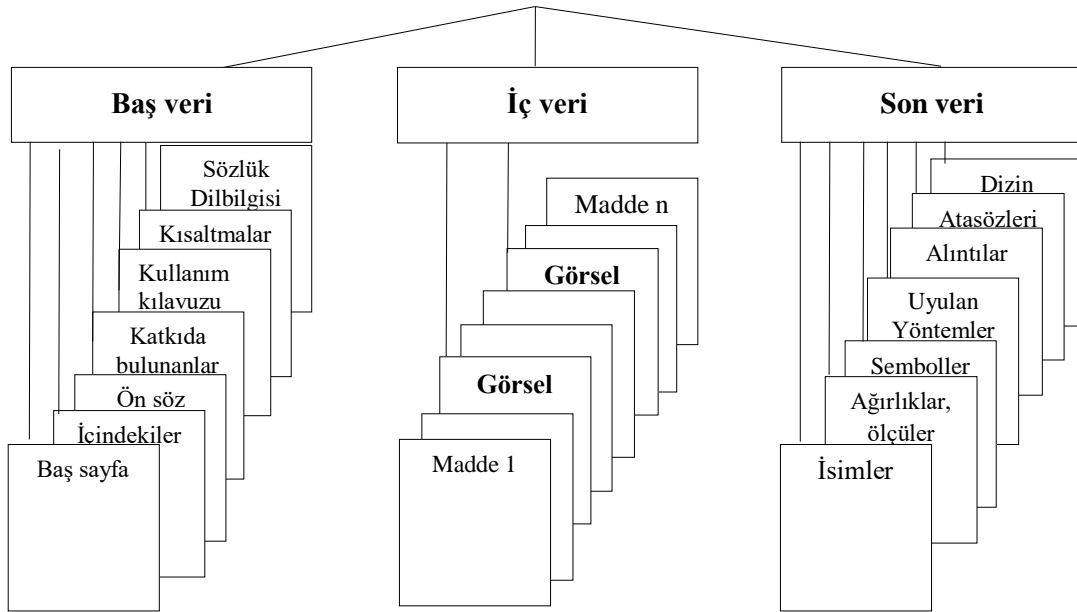

Şekil 3. *Melaïke* maddesinin *parçalı yapısının* bileşenleri

4. Sözlükleri Oluşturan Diğer Temel Yapılar

Sözlüklerde ve diğer başvuru kaynaklarında *sözcük listesi* ya da *bütüncül yapı* dışında başka bileşenler de bulunur. Bu bileşenler sözlüğün *sözcük listesinin* dışında kalan yapılardır. *Sözcük listesinin* yani *bütüncül yapının* dışında kalan tüm bu yapılara *dış veri* (outside matter) adı verilir. (Burkhanov, 1998: 168; Hartmann ve James, 2002: 104; Svensén, 2009: 379). *Dış verinin* bileşenleri, *bütüncül yapıyla* olan konumuna göre üç alt bileşende incelenir (Bk. Şekil 4.): *baş veri* (front matter), *iç veri* (middle matter) ve *son veri* (back matter).

Şekil 4. Dış verinin bileşenleri (Hartmann ve James, 2002: 92'den alınmıştır.)

Baş veri (Front matter)

Dış verinin, *bütüncül yapının* öncesinde bulunan bölümüne verilen addır. Sözlüğün giriş niteliğindeki bölümlerini içerir. *Başlık sayfası*, *künye*, *editörün ön sözü*, *sözlüğün işlevleri*, *kaynakça*, *hedeflenen kullanıcı*, *teşekkür yazısı* ve *ithaf*, *çindekiler*, *katkıda bulunanlar*, *kısaltma listesi* ve *kullanılan görseller*, *sesletim anahtarı*, *kullanım kılavuzu*, *sözlüğün hazırlandığı dille ilgili tarihi*, *yapısal vb. özellikler* ve *sözlük dil bilgisi* ile ilgili bilgiler vb. yer alır (Burkhanov, 1998: 88; Hartmann ve James, 2002: 60).

İç veri (Middle matter, inside matter)

Sözcük listesinin veya *bütüncül yapının* içinde yer alan *dış verilerin* adıdır. *Grafik görseller*, *haritalar*, *ansiklopedik bilgiler*, *dil bilimsel terimler* vb. veriler diğer tür sözlükbilimsel *dış veriler* gibi sözlük kullanıcılarına yarar sağlayan ancak *bütüncül yapıya* dahil olmayan verilerdir (Burkhanov, 1998: 112; Hartmann ve James, 2002: 94).

Son veri (Back matter)

Dış verinin, *bütüncül yapının* sonunda yer alan bölümüne verilen addır. Sözlüğü tamamlayan bileşenler bu bölümde yer alır. *Ekler*, *kişi ya da yer adları*, *ölçü birimleri*, *askeri rütbelere*, *kimya elementleri*, *alfabetik ya da numaralandırılmış semboller*, *müzik notaları*, *atasözleri*

ya da deyişler, dizin gibi bölümleri içerir. Bu bölümler sözlük hazırlayıcısının bakış açısına göre sözlük kullanıcılarına yarar sağlayan ancak doğrudan *sözcük listesine* dahil olmayan bilgileri içerir (Burkhanov, 1998: 28; Hartmann ve James, 2002: 12).

5. Yorum ve Tartışmalar

Bu çalışmanın temelde iki amacı vardır. İki sözlükleri oluşturan yapıları betimlemek, ikincisi kavram alanı belirlenmiş bu yapılara karşılık kullanılan yabancı terimlere Türkçe karşılıklar önermektir. Sözlükbilimi çalışma alanının kuramsal altyapısı henüz kurulmaktadır. Dolayısıyla üretilen terimlerin iyi anlaşılması ve üzerinde fikir birliği sağlanması bu altyapının daha sağlam kurulmasını sağlayacaktır. Terimler; üzerinde tartışılarak, eksiklikleri fark edilip düzeltilerek ve fikir birliği sağlanarak oluşturulduğu takdirde yaygın kullanılabilir. Dolayısıyla bu çalışmada önerilen terimlerin alanyazında tartışılması ve gerekirse düzeltilerek ya da değiştirilerek kullanılması gerekli görülmektedir.

Sonuç ve Öneriler

Türk sözlükbilimi alanının terminolojisini oluşturmak ve bir sözlükbilimi terimleri sözlüğü hazırlamak gerekliliği üzerinde herkes hemfikirdir. Hazırlanacak bu sözlüğün mevcut yabancı sözlüklerin doğrudan Türkçeye çevrilerek hazırlanması mümkün görünmemektedir. Sözlüğün daha ayrıntılı ele alınması ve alan uzmanı kişiler tarafından, üzerinde uzun süre çalışılarak, terimlerin kavram alanları iyi tespit edilerek ve doğru bir şekilde Türkçeleştirilerek hazırlanması gerekmektedir. Bu aşamada da hem sözlükbilimi alanında çalışan, alanın uluslararası kaynaklarını ve terminolojisini iyi bilen uzmanlar hem de terminografların bir arada çalışması ve Türkçe terminolojiyi belirlemesi Türk sözlükbiliminin temellerinin sağlam atılmasını sağlayacaktır.

Bu çalışma yalnızca sözlüklerdeki temel yapıları kapsamaktadır. Elbette ki sözlükbilimle ilgili terimler yalnızca bu çalışmadakilerle sınırlı değildir ancak tüm terimleri tek bir çalışmada ele almak da mümkün değildir. Dolayısıyla sonraki çalışmalarda da sözlükbilimiyle ilgili diğer terminolojinin incelenmesi ve tartışılmaya açılması sözlükbilimi sahasının gelişimine katkı sağlayacaktır.

Ayrıca çalışmada incelenen yapılar yalnızca sözlüklerle sınırlı kalmayıp tüm başvuru kaynaklarında kullanılan temel yapılardır. Dolayısıyla Türkçeleştirilen tüm terimlerin yalnızca sözlükler için değil tüm başvuru kaynakları için kullanılması mümkün olabilecektir.

Kaynaklar

- Aksu, B. T., Tarıktaroğlu, A. ve Gemalmaz, E. (2004). *Türkçe Sözlük'ün Ters Dizimi: Türkçe (SST) Sözlük Ögelerinin Sondan Başa Alfabetik Dizimi* (Vol. 845), Ankara: TTK.
- Alan, N. (2017), Genel Türkçe Sözlüklerde Eylemlerin Tanım Bilgisinde Verilen Dilbilgisel Bilgiler, III. Uluslararası Sözlükbilimi Sempozyumu Bildiri Kitabı, 3-4 Kasım 2016, Eskişehir, ss. 626-635.
- Baskın, S. (2012). Memlûk Dönemi Türkçe Sözlüklerin Yapısı, *Dede Korkut Dergisi*, 1(1), 23-40.

- Bilgin, H. (2014). Sözlükte Madde ile İlgili Terimlerin Tanımı ve Türkçe Karşılıkları Üzerine. I. Uluslararası Sözlükbilimi Sempozyumu (26-27 Kasım 2014, Sakarya) (Yayımlanmamış bildiri).
- Boz, E. (2006). Sözlük ve Sözlükçülük Sorunu, *Türkçenin Çağdaş Sorunları* (Ed. Güner Gülsevin ve Erdoğan Boz), s. 1-44, Gazi Kitabevi Yayınları: Ankara.
- Boz, E. (2009). Sözlükbirimlerin Tanımlanmasına Anlambilimsel Bir Bakış. *Turkish Studies*, 4(4), 172-183.
- Boz, E. (2011). Leksikografi Teriminin Tanımı ve Türkçe Karşılığı Üzerine. *Dil ve Edebiyat Araştırmaları Dergisi*, 4, 9-14.
- Boz, E. (2012). Türk Sözlükbiliminin Problemleri, *Turkish Studies*, 7/4, 13-20.
- Boz, E. (2013). Türk Sözlükbilimi (Sorunlar Çözüm Önerileri), *Yeni Türkiye Dergisi*, 55, 1533-1540, Ankara.
- Boz, E. (2017). Türk Sözlükbiliminin Sorunları (Ed. Cüneyt Akın). *Türk Dilinin Çağdaş Sorunları ve Çözüm Önerileri* içinde (41-51. ss.). İstanbul: Kesit.
- Boz, E., Bozkurt, F., ve Doğru, F. (2017). Türk Sözlükbilimi Terminolojisi Üzerine Derlem Tabanlı Bir Araştırma. III. Uluslararası Sözlükbilimi Sempozyumu Bildiri Kitabı, Eskişehir: Eskişehir Osmangazi Üniversitesi Basımevi.
- Boz, E., Bozkurt, F. ve Doğru, F. (2018a). Corpus-Based Research on Terminology of Turkish Lexicography (CBRT-TURKLEX). *Lexikos*, 28, 428-439.
- Boz, E., Bozkurt, F. ve Doğru, F. (2018b). The Turkish Lexicography Corpus (TLC): An Overview. 12th International Conference of the Asian Association for Lexicography (ASIALEX), 117-126.
- Boz, E. (2018c). Sözlükler İçin Yeni Bir Dilbilgisel Bilgi Önerisi: İlgeçlerin Atadıkları Biçimbirimler. *Uluslararası Türkçe Edebiyat Kültür Eğitim Dergisi*, 7(2), 749-758.
- Boz, E. (2019). Çevrimiçi Genel Sözlüklerde Tanım. *Dilbilim Dergisi*, 34(1), 1-15.
- Burkhanov, I. (1998). *Lexicography, A Dictionary of Basic Terminology*, Wydawn. Wyzszej Szkoły Pedagogicznej w Rzeszowie in Rzeszów.
- Çotuksöken, Y. (1996). Türk Sözlükçülüğünde Sorunlar, *Kuram*, Kitap 11, 85-90.
- Doğan, N. (2015). Türkçe Sözlük'te Fiil Eşdizimlilik. *Gazi Türkiyat Türkoloji Araştırmaları Dergisi*, 5, 17, 67-84.
- Doğan, N. (2016a). Türkçe Sözlük'te İstem Bilgisi. III. Uluslararası Sözlükbilimi Sempozyumu Bildiri Kitabı, Eskişehir: Eskişehir Osmangazi Üniversitesi Basımevi.
- Doğan, N. (2016b). İstem Sözlükleri ve Türkçe. *The Journal of Academic Social Science Studies*, 42(3), 251-268.
- Doğan, N. (2016c). Türkçe Öğrenci Sözlüklerinde Eşdizimlilik Bilgisi. *International Journal of Language Academy*, 4(1), 267-282.
- Doğan, N. (2016d). *Türkiye Türkçesinde Fiillerin Eşdizimleri*, Ankara: Yayınevi.
- Doğan, N. (2018). *Söz Dizimsel Açından Türkçe Fiil Sınıfları*. *Uluslararası Türkçe Edebiyat Kültür Eğitim Dergisi*, 7(4), 2204-2225
- Finkenstaedt, T., Leisi, E., & Wolff, D. (1970). *A Chronological English Dictionary. Listing 80000 Words in Order of Their Earliest Known Occurrence*. C. Winter.
- Gökter Gençer, B. (2018). *Tek Dilli Genel Sözlüklerde Tanım*. (Yayımlanmamış doktora tezi). Ankara Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü. Ankara.
- Göz, İ. (2003). *Yazılı Türkçenin Kelime Sıklığı Sözlüğü* (Vol. 823), Ankara: TDK.
- Hartmann, R. R. K. (Ed.). (1983). *Lexicography: Principles & Practice*. Academic Press.
- Hartmann, R.R.K., James, G. (1998). *Dictionary of Lexicography*, London: Routledge.

- İmer, K., Kocaman, A., & Özsoy, A. S. (2011). *Dilbilim Sözlüğü*. İstanbul: Boğaziçi Üniversitesi.
- Kamacı, Gencer, D. (2020). Türkçe Genel Sözlüklerde Tanımlama Sorunu: Süt Ana Maddesi. *Avrasya Uluslararası Araştırmalar Dergisi*, 8(21), 61-77.
- Karaağaç, G. (2013). *Dil Bilimi Terimleri Sözlüğü*, Ankara: TDK.
- Kocaman, A. (1998). Dilbilim, Sözlük, Sözlükçülük. *Kebikeç*, 6, 111-113.
- Kahraman, M. (2016). Sözlük Bilim Kuram, İlke ve Yöntemler Üzerine. *Itobiad: Journal of the Human & Social Science Researches*, 5(8).
- Kipfer, B. A., & Robinson, J. (1984). *Workbook on Lexicography: A Course for Dictionary Users With A Glossary Of English Lexicographical Terms*. University of Exeter.
- Kocaman, A. (1998). Dilbilim, Sözlük, Sözlükçülük, *Kebikeç*, 6, 111-113.
- Korkmaz, Z. (1992). *Grammer Terimleri Sözlüğü* (Vol. 575). Atatürk Kültür, Dil ve Tarih Yüksek Kurumu: Ankara.
- Kurtböke, P. (1996). Sözlükçülük Terimleri, *Kuram*, Kitap 11, 96.
- Landau, S. I. (1989). *Dictionaries: The Art and Craft of Lexicography*. Cambridge: Cambridge University Press.
- Mutlu, H. K. (2009). Türkçe Öğretiminde Sözlükçülük Tekniği Açısından Tematik Sözlükler, *Turkish Studies*, 4/4, 814-822.
- Özcan, E. (2018). Sözlükbilim ve Sözlükçülük Terimlerinin Kullanımı Üzerine. *Yıldız Journal of Educational Research*, 3(2), 1-13.
- Parlatır, İ. (1995), Türkçe Sözlük Çalışmaları ve Sorunlarımız, *Türk Dili Dil ve Edebiyat Dergisi*, 517, 3-19.
- Riggs, F. W. (1984). Lexicographical Terminology: Some Observations. *Lexeter'83 Proceedings. Tübingen: Niemeyer*, 401-412.
- Robinson, J. (1989). Glossary of English Lexicographical Terms, A-Z, in *Workbook on Lexicography: A Course for Dictionary Users* by B.A. Kipfer et al. Exeter Linguistic Studies.
- Svensén, B. (2009). *A Handbook of Lexicography The Theory and Practice of Dictionary-Making*, Cambridge: Cambridge University Press.
- Tarp, S. (2012). Do We Need a (New) Theory of Lexicography, *Lexicos 22*, (AFRILEX-reeks/ series 22: 2012): 321-332.
- Türk Dil Kurumu* (2009). *Türkçe Sözlük*. Ankara: TDK.
- Usta, H. İ. (2006). Türkçe Sözlük Hazırlamada Yöntem Sorunları, *Ankara Üniversitesi, Dil ve Tarih-Coğrafya Fakültesi Dergisi*, 46, 1, 223-242.
- Usta, H. İ. (2010). Sözlükçülük ve Sözlük Araştırmacılığı, *Modern Türklük Araştırmaları Dergisi*, 7/2, 92-101.
- Vardar, B., Güz, N. (1988). *Açıklamalı Dilbilim Terimleri Sözlüğü* (Vol. 1). ABC Kitabevi.
- Yüksekkaya, Y. (2001). Avrupa'daki Modern Sözlük Araştırmaları ve Bu Araştırmaların Türk Metasözlükçülüğüne Yansımaları, *Uluslararası Sözlükbilim Sempozyumu Bildirileri*, (20-23 Mayıs 1999-Gazimağusa), 207-234.
- Zülfikar, H. (2011). *Terim Sorunları ve Terim Yapma Yolları*, Ankara: TDK.

